

MOLIYAVIY XIZMATLAR.

ESHTUXTAYEV ANVAR TOXIR O'G'LI

Buxoro Davlat Pedagogika institute

Aniq va tabiiy fanlar fakulteti Geografiya va iqtisodiy bilim

Asoslari ta'lim yo'nalishi 3 GIQ 22 guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Moliyaviy xizmatlar va ularning turlari, tarkibi hamda tuzulishi haqida ma'lumotlar keltirilgan. Uning zamonaviy rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. Moliyaviy xizmatlarning mamlakat rivojida tutgan urni haqida ma'lumotlar beriladi. Shuningdek bu sohada ayni vaqtdagi muammo va yutuqlar ochiq qilinadi. Bu sohaning yurtimizda qay darajada rivojlanganligiga to'xtalib o'tiladi.

Kalit so'zlar: Bank xizmatlari. Investitsiya. Sug'urta. Kiridit. Tulov xizmatlari. Audit va bug'alteriya xizmatlari. Pensiya va jamg'arma.

KIRISH.

Moliyaviy xizmatlar bugungi kundagi iqtisodiy tizimning ajralmas qismi bo'lib, shaxsiy va biznes faoliyatini samarali yuritish uchun muhim ahamiyatga ega. Ular pul mablag'larini boshqarish, investitsiya qilish, sug'urtalash va to'lovlarni amalga oshirish kabi jarayonlarni o'z ichiga oladi. Zamonaviy jamiyatda banklar, sug'urta kompaniyalari, investitsiya fondlari va to'lov tizimlari kabi moliyaviy institutlar mijozlarga turli xizmatlarni taqdim etib, moliyaviy barqarorlik va iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi. Bu xizmatlar nafaqat yirik korporatsiyalar, balki oddiy fuqarolar uchun ham moliyaviy xavfsizlik va mustahkam kelajak yaratishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu mavzuda moliyaviy xizmatlarning asosiy turlari, ularning jamiyat va iqtisodiyotdagi ahamiyati, shuningdek, ularning zamonaviy texnologiyalar ta'sirida qanday rivojlanib borayotgani haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Moliya - markazlashgan va markazlashmagan maqsadli pul fondlarini hosil qilish, jamlash, taqsimlash va qayta taqsimlash yoki ishlatish yuzasidan paydo bo'ladigan iqtisodiy munosabatlarga aytiladi. Moliya iqtisodiyotning pul sektorida yuzaga keladi va daromadlar asosida yuz beradi. Pul sektori pul va pulga tenglashtirilgan aktivlarning harakati bo'lib, buning natijasida pul fondlari vujudga keladi. Maqsadli pul fondlari – bu Moliya resurslari yoki Moliya ob'yektidir. Moliya sub'yekti shu fondlarni yaratish, taqsimlash va ishlatishda ishtirok etuvchilar, ya'ni korxonalar (firmalar), turli xo'jaliklar, xonadonlar, nodavlat jamoat tashkilotlari va davlat idoralari iborat. Moliya daromad hosil qilish va uni sarflashni anglatadi. Daromadlar ilk bor, ya'ni birlamchi taqsimlanganda korxona, davlat va xonadon Moliyasi yuzaga keladi. Bu o'rinda birlamchi daromadlar hosil bo'ladi, korxona Moliya fondlarini tashkil etadi, ishlovchilar ish haqi oladi va bu xonadon daromadini hosil etadi, korxonalar byudjetga soliq to'laydilar va bu davlat daromadini yuzaga keltiradi. Daromadlar ikkilamchi taqsimlanganda byudjetdan trans-fertlar (to'lovlar) va turli maxsus fondlar ajratiladi. Daromadlar kayta taqsimlanganda turli nodavlat va jamoat tashkilotlari

korxonalardan, aholidan va byudjetdan pul olib, o'zining maxsus fondlarini hosil etadi. Moliya pul munosabatlari sifatida iqtisodiyotda muhim vazifalarini bajaradi: 1. Taqsimlash vazifasi – jamiyat daromadi bo'lgan yalpi ichki mahsulot (YAIM) pul, qiymat shaklida iqtisodiyot sub'yektlari o'rtasida bo'linadi, ulardan har biri o'z hissasini oladi, o'z daromadiga ega bo'ladi. 2. Rivojlantirish vazifasi – Moliya fondlaridan pul berish orqali iqtisodiyot sub'yektlarining faolligi yuzaga keltiriladi. Rag'batlantirish Moliya vositalarini qo'llash orqali, chu-nonchi mukofotlash, subsidiya, subvensiya ajratish, jarima solish, sanatsiya va soliqlarni qo'llash vositasida amalga oshiriladi. Bozor sharoitida asosiy rag'batlantirish vositasi soliq hisoblanadi. Soliqdan imtiyozlar berish soliq to'lovchilarni qo'lga tekkan daromadini oshiradi. Maqsadli imtiyozlar ularni yaxshi ishlashga undaydi. 3. Ijtimoiy y himoya vazifasi – nochor aholi qatlamlari davlatdan, korxona va har xil nodavlat tashkilotlaridan va puldor fuqarolardan moliyaviy yordam oladi. Mazkur vazifani davlat byudjetining ijtimoiy himoya uchun ajratilgan mablag'lari bajaradi. 4. Axborot berish vazifasi – mamlakat va ayrim sub'yektlarning moliyaviy ahvoli haqida axborot. Moliyaviy ahvolni tavsiflovchi axborot (ko'rsatkichlar) iqtisodiyotga tashxis qo'yishga xizmat qiladi. 5. Nazorat vazifasi – moliyalashtirish yo'sinida ajratilgan pulni naqadar maqsadli ishlatilishini pul beruvchilar nazorat qiladilar. Shu pulni o'rinli yoki o'rinsiz ishlatilishiga qarab moliyalashtirish ko'paytiriladi, qisqartiriladi yoki umuman to'xtatiladi.

Moliyaviy xizmatlar - bu shaxsiy, korporativ va davlat darajasida pul mablag'larini boshqarish, tejash, investitsiya qilish va himoya qilishga yordam beradigan xizmatlar to'plami. Ular turli moliyaviy institutlar tomonidan taqdim etiladi, jumladan: banklar, sug'urta kompaniyalari, investitsiya fondlari, to'lov tizimlari va konsalting firmalari. Keling, har bir turiga alohida to'xtalamiz.

Bank Xizmatlari - Banklar moliyaviy xizmatlarning asosiy ta'minotchilari bo'lib, mijozlarga quyidagi xizmatlarni taklif etadi: Hisob raqamlar: Jismoniy va yuridik shaxslar uchun jamg'arma va hisob-kitob hisobvaraqlari. Kreditlar: Iste'mol kreditlari, ipoteka, biznes kreditlari, overdraft va kredit liniyalari. Depozitlar: Muddatli depozitlar, omonatlar, foizli jamg'arma hisobvaraqlari. Pul o'tkazmalari: Mahalliy va xalqaro o'tkazmalar (SWIFT, Western Union va boshqalar). Valyuta operatsiyalari: Valyuta ayirboshlash, xalqaro to'lovlar, Forex xizmatlari.

Sug'urta Xizmatlari - Sug'urta kompaniyalari mijozlarning moliyaviy risklarini kamaytirish uchun xizmat ko'rsatadi. Asosiy turlari: Hayot sug'urtasi: Hayot davomida yoki vafot etgan taqdirda moliyaviy himoya. Sog'liqni sug'urtalash: Tibbiy xizmatlar xarajatlarini qoplash. Avtomobil sug'urtasi: Avtomobil va haydovchini himoya qilish (KASKO, majburiy sug'urta). Mulk sug'urtasi: Uy-joy, ofis, ishlab chiqarish binolarini sug'urtalash. Biznes sug'urtasi: Korporativ aktivlar, xodimlar va operatsion risklarni sug'urtalash.

Investitsiya Xizmatlari - Investitsiyalar mablag'larni ko'paytirish va kelajakda daromad olish uchun ishlatiladi. Asosiy variantlar: Fond bozori: Aksiyalar va obligatsiyalarni sotib olish va sotish. Investitsiya fondlari: Jamg'armalar orqali bozorga kirish (ETF, mutual fondlar). Ko'chmas mulk: Tijorat va turar joy binolariga sarmoya kiritish. Kriptovalyutalar:

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

Bitcoin, Ethereum va boshqa raqamli aktivlarga investitsiya. Xususi kapital va ventur kapital: Startaplar va xususi kompaniyalarga sarmoya kiritish.

To'lov va Elektron Moliyaviy Xizmatlar - Zamonaviy texnologiyalar moliyaviy xizmatlarni yanada qulay va tezkor qiladi. Mashhur tizimlar Plastik kartalar: Kredit va debet kartalari (Visa, MasterCard, UnionPay) Elektron hamyonlar: PayPal, Payoneer, WebMoney, QIWI, Skrill. Mobil to'lov tizimlari: Apple Pay, Google Pay, Samsung Pay. Kriptovalyuta to'lovlari: Blockchain asosida tezkor to'lovlar. Raqamli bank xizmatlari: Onlayn banking va fintech ilovalari.

Moliyaviy Maslahat va Boshqaruv Xizmatlari - Moliyaviy rejalashtirish va aktivlarni boshqarish bo'yicha xizmatlar: Shaxsiy moliyaviy maslahat: Daromad va xarajatlarni rejalashtirish, budjet tuzish. Soliq rejalashtirish: Soliq yukini optimallashtirish va qonuniy imtiyozlardan foydalanish. Aktivlarni boshqarish: Investitsiya portfelini yuritish, daromad strategiyalarini ishlab chiqish. Korxonalar uchun moliyaviy boshqaruv: Korporativ budjet, likvidlik va qarz boshqaruvi.

Lizing va Kredit Xizmatlari - Moliyaviy xizmatlarning muhim qismi bo'lib, ko'chmas mulk, transport va uskunalarni sotib olish imkonini beradi. Iste'mol krediti: Mashina, uy-joy va maishiy texnika xarid qilish uchun. Biznes kreditlari: Korxonalarning rivojlanishi uchun moliyalashtirish. Lizing: Avtomobil, texnika va asbob-uskunalar uzoq muddatli ijaraga olish.

Xalqaro Moliyaviy Xizmatlar - Bu xizmatlar global moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish uchun ishlatiladi. Xalqaro pul o'tkazmalari: SWIFT, Western Union, MoneyGram. Ofshor bank hisobvaraqlari: Soliq optimallashtirish va xalqaro operatsiyalar uchun. Eksport-import moliyalash: Savdo kreditlari, akreditivlar. Xalqaro investitsiyalar: Chet eldagi aktivlarga sarmoya kiritish.

Xulosa:

Moliyaviy xizmatlar iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo'lib, ular kapitalni samarali boshqarish, investitsiyalarni jalb qilish va risklarni kamaytirishga yordam beradi. Ushbu soha banklar, sug'urta kompaniyalari, investitsiya fondlari va to'lov tizimlarini o'z ichiga oladi. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi moliyaviy xizmatlarni yanada qulay va tezkor qilmoqda. Shu bilan birga, xavfsizlik va regulatsiya masalalari ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Moliyaviy xizmatlardan oqilona foydalanish shaxsiy va biznes moliyasini barqaror saqlash uchun muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mishkin, F. S. (2021). The Economics of Money, Banking, and Financial Markets (13th Edition). Pearson.

Moliyaviy xizmatlar, bank tizimi va global iqtisodiy jarayonlarga oid fundamental kitob.

2. Fabozzi, F. J., Modigliani, F., & Jones, F. J. (2019). Foundations of Financial Markets and Institutions (5th Edition). Pearson.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Moliyaviy institutlar va bozorlar haqida asosiy tushunchalarni yoritadi.

3. Bodie, Z., Kane, A., & Marcus, A. J. (2020). Investments (12th Edition). McGraw-Hill.

Investitsiya xizmatlari va moliyaviy boshqaruv bo'yicha muhim qo'llanma.

4. OECD (2022). Financial Markets Trends.

Jahon moliya bozorlarining so'nggi tendensiyalari haqida hisobotlar.

5. World Bank (2023). Global Financial Development Report.

Xalqaro moliyaviy tizim va rivojlanayotgan bozorlar haqida hisobotlar.

6. Banklar va moliyaviy xizmatlar to'g'risidagi qonunchilik

O'zbekiston Respublikasining Markaziy Banki va boshqa regulyatorlarning rasmiy hujjatlari.

7. <https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Moliya>